

De monitor Leren Signaleren, peildatum 1 februari 2016

Deel 1: Samenvatting

Achtergrond

De ministeries van VWS en OCW voeren in de periode 2013-2016 het plan van aanpak Leren Signaleren uit om te bevorderen dat onderwijs over geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA) structureel verankerd wordt binnen de zorg, agogische en pedagogische opleidingen. De kenniscentra Movisie, NJi, Rutgers en Augeo werken gezamenlijk aan het plan van aanpak. Onderdeel hiervan is het kennisatelier Leren Signaleren, een website voor en door docenten. Een belangrijk instrument om informatie te verkrijgen over de mate waarin en wijze waarop GIA verankerd is in mbo, hbo en wo opleidingen is de monitor.

In 2007, 2012 en 2013 zijn ook onderzoeken uitgevoerd naar de stand van zaken in bij verschillende opleidingen. De aanpak is in 2015 vernieuwd. Er is inhoudelijk een koppeling gelegd met de Wet verplichte meldcode, die sinds juli 2013 van kracht is. De monitor is nu online beschikbaar en onderdeel van het instrumentarium op het kennisatelier Leren Signaleren.

De Wet verplichte meldcode verplicht professionals en instellingen bij een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld te handelen op basis van de stappen van de meldcode. De wet geldt voor de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie. Ten behoeve van de implementatie van de Wet is landelijk bijscholing ontwikkeld en uitgerold. Alle betrokken partijen zijn het er over eens dat kennis en kunde over preventie en aanpak van GIA en de Wet meldcode tevens een plek in de opleidingen vereist.

Deze monitor dient meerdere doelen:

1. De monitor is in de eerste plaats een zelftest voor opleidingen. De monitor volgt de vijf stappen van de Wet meldcode. Door de monitor in te vullen krijgt de opleiding direct feedback of en hoe het thema is verankerd in de opleiding.
2. Doordat de monitor wordt ingevuld ontstaat een benchmarkpopulatie, waardoor opleidingen zich met elkaar kunnen vergelijken;
3. Doordat steeds meer opleidingen de monitor invullen, kan op elk gewenst moment een overall rapportage worden gegenereerd van de stand van zaken bij alle opleidingen die de monitor hebben ingevuld.
4. De monitor ondersteunt het gesprek binnen de opleiding en werkveld over de vraag welke kennis en vaardigheden op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling en de Wet meldcode een start bekwaame professional moet hebben.

Op 1 februari van dit jaar hadden 50 opleidingen in MBO en HBO informatie aangedragen voor deze monitor. Dit rapport gaat over de stand van zaken op dat moment.

Resultaten

Hoofddocenten, vakdocenten, onderwijsontwikkelaars en afdelings-/ procesmanagers van deze opleidingen hebben de gedetailleerde inventarisatie uitgevoerd voor hun opleiding(sonderdeel). De deelnemende opleidingen zijn vrijwel gelijk verdeeld over MBO en HBO. Ongeveer een kwart van de respondenten vulde de monitor in voor meerdere afstudeerrichtingen of uitstroomprofielen.

Uit de monitor blijkt dat:

- Het onderwijs in GIA is beter geborgd in de deelnemende opleidingen dan in eerder onderzoek. De meerderheid van de opleidingen heeft onderwijs over GIA en meldcode geborgd in formele documenten (in bijv. kwalificatiedossiers, in uitstroomprofielen of leerplanschema's). Hier lijkt al een verbetering zichtbaar ten opzichte van de eerdere (globaler) onderzoek naar de plek van GIA in opleidingen¹.
- M.b.t. onderwijs over de meldcode is er vooral aandacht voor het ontwikkelen van reflectieve vaardigheden en de eerste stappen van meldcode. Minder aandacht is er voor risicotaxatie en het gebruik van wegingsinstrumenten. De sociale kaart, het doorverwijzen naar andere professionals en hoe te handelen bij acuut dreigende situaties komen veelal wel aan bod, onderwijs over het zelf ondersteunen van mishandelde cliënten minder vaak.

Dit is geen verrassende uitkomst, aangezien niet alle professionals geacht worden kennis en vaardigheden te hebben die horen bij elke stap van de meldcode. Afhankelijk van het functie(niveau) moet de professional bepaalde stappen uit de meldcode kunnen toepassen. Van een professional met een signaleringsverantwoordelijkheid bijvoorbeeld, mag verwacht worden dat hij/zij de eerste stap(pen) van de meldcode toe kan passen, bij een handelingsverantwoordelijke professional moet deze ook besluiten nemen en zelf actie ondernemen (laatste stappen van de meldcode).

- Het onderwijs over geweld in afhankelijkheidsrelaties betreft vooral algemene onderwerpen als huiselijk geweld en kindermishandeling. Een minderheid van de opleidingen besteedt ook aandacht aan specifieke onderwerpen als vrouwelijke genitale verminking, huwelijksdwang en ouderenmishandeling.
- Vaardigheidstraining, werkgroepen en practica worden minder vaak genoemd bij de vorm van het onderwijs over GIA en meldcode. Stages bieden volgens de meeste respondenten geen garantie voor het kunnen toepassen van de meldcode in de beroepspraktijk. De toepassing van de meldcode blijft echter sterk afhankelijk van het werkveld en de specialisatie van de student.
- De respondenten zijn zelf matig tevreden over het onderwijs over GIA en meldcode en geven het desgevraagd gemiddeld een zes als rapportcijfer. Ongeveer de helft vindt dat er nog te weinig aandacht is voor de Wet Meldcode en het thema geweld in afhankelijkheidsrelaties. Een meerderheid denkt dat er behoefte is aan bijscholing op deze thema's onder de docenten.

Daarbij wordt aangegeven dat er te weinig tijd/ruimte is in het opleidingscurriculum. *“Er komt steeds meer lesstof op het bordje van het onderwijs. Maar de opleidingen moeten in een kortere periode worden aangeboden”*, aldus een respondent.

Hoewel de borging van GIA en de meldcode in MBO en HBO verbeterd is, is er wat betreft de wijze waarop de opleidingen aandacht besteden aan huiselijk geweld en kindermishandeling nog ruimte voor verbetering.

Het is daarom zinvol om door te gaan met de reeds ingezette activiteiten, zoals het kennisatelier met daarin opgenomen lesmaterialen en diverse activiteiten om opleidingen, opleidingsmanagers en docenten te ondersteunen bij verbeteringen op dit thema. De monitor is hiervoor een gepast instrument, ook bij opleidingen in het Wetenschappelijk Onderwijs en andere sectoren in MBO en HBO.

¹ O.a.: Beek, I. van, Bosdriesz, M. & Anthonijsz, I. et al. (2013). Aandacht voor huiselijk geweld en kindermishandeling Hoe zijn deze geweldsthema's verwerkt in de onderwijsprogramma's van sociaal-agogische, pedagogische, psychologische, zorg- en onderwijsopleidingen? Een inventarisatie. Utrecht: TNO, Movisie, Nederlands Jeugdinstituut.